

(Време, 23. 2. 2012)

Како ће се одразити на изборима смањење оптимизма, повећање разочарања и егзистенцијалне стрепње, пораст социјалног незадовољства и замор због продужених спорова о великим темама.

Изборна "ситуациона комедија", она врста комада која се игра изнова и изнова са истим унацима и публички познатим глумцима почиње у Србији. У Скупштини, чија је председница Славица Ђукић-Дејановић најавила да ће избори бити одржани 29. априла или 6. маја, траје последња парламентарна криза овог сазива, док се лицитира ко ће бити, а ко ће против кога, и док се спрема ражањ за зеца у шуми пробним балонима о могућим кандидатима за премијера и док двадесет седам агенција смишља пароле, изреке, поруке и слогане.

У аудиторијуму, кисело расположење. Јуна 2008. године у тренутку формирања владе Мирка Цветковића 47,9 одсто испитаника процењивало је да ће стање бити боље. На крају мандата владе Мирка Цветковића, оних који очекују да ће бити боље је само 16,6 одсто.

То показује теренско истраживање часописа "Нова српска политичка мисао" (НСПМ) "Србија, децембар 2011. – јануар 2012", спроведено од 25. децембра 2011. до 5. јануара 2012. на територији Србије без Косова и Метохије, на репрезентативном узорку од 1200 испитаника.

Аутори истраживања социолози Слободан Антонић и Ђорђе Вукадиновић, који иначе посебну пажњу посвећују пре свега државним питањима (однос према Косову и ЕУ, итд.) у серији од 18 сондажа јавног мњења од октобра 2007. до јануара 2012. региструју драматичну промену јавног расположења управо кад су у питању социјална очекивања – што можда наговештава да ће изборне борбе у Србији 2012. обележити кризна тематика и социјална питања.

ГУБИТАК НАДЕ: Онај ентузијазам, који је кулминирао у тренутку формирања владе Мирка Цветковића, заправо је био врх таласа ранијих пострауматских "постоктобарских" позитивних очекивања, која су у сондажама НСПМ-а опажана и децембра 2007 (37,5) и фебруара 2008 (38,8).

Изборном кампањом у априлу 2008. био је подигнут ранг очекивања, "бели шенген" из децембра 2009. и "пут у Европу жутом траком без заустављања" одржавали су полет знатног сегмента испитаника. Суочавање јавног мњења с глобалном кризом уочљиво је у истраживању у мају 2009. када се, на пример, за трећину у односу на "инаугурациони оптимизам" из 2008, односно на 29,6 одсто смањио број оних који су изјављивали да се надају да ће бити боље.

Буђење у хладном зноју је уочљиво у сондажи из априла 2010. када је проценат ентузијастичких одговора пао на 17,7, а нарочито јула 2010. када се смањио за две трећине и пао на 12,6 одсто.

Следећих осамнаест месеци то расположење се мало побољшавало и мало кварило, али није обухватало више од шестине популације.

Број песимиста, оних који су оцењивали да ће стање бити горе, кретао се обрнуто симетрично – да ће за њих наредни период бити гори јуна 2008. говорило је 22,9 одсто анкетираних, а јануара 2012. – 46,1 одсто.

Песимисти, иначе, чине 48 одсто гласача СНС-а (пуне називе партија видети у табели, прим. ред.), 88 одсто СРС, 48 одсто ДСС, 50 одсто гласача ЈС, 50 одсто гласача ПУПС,

42 одсто гласача Љајићевог СДП-а, 44,4 одсто гласача ЛСВ-а.

Занимљива је промена расположења групације испитаника који су оцењивали да ће им бити исто. Највећи број таквих одговора појављивао се у резултатима истраживања октобра 2009 (55,3), децембра 2009 (51), и јула 2010. године (42,6), некако у време када су овде допирали репови кредитне кризе и кризе европског сувереног дуга.

Да ли те "биће исто" одговоре даје слој депривираних, којима је у беди све постало свеједно, или слој боље ситуираних, који реагују као у пољском вицу: "Добро, имамо ли ми меса, млека и хлеба?" "Имамо." "Па зашто ови људи демонстрирају?" "Они немају!"

Ђорђе Вукадиновић уочава да одговори "биће исто" претежно долазе из слоја боље ситуираних грађана, претежно гласача проевропских партија: ДС, СПС, СДП. Њихови одговори су у кризним моментима заправо одсликавали званичну пропаганду, која је говорила да је "ситуација под контролом", да влада има одговор и да криза чак може значити развојну шансу. Тај пропагандни талас је иначе имао два циља – сузбијање разорног дејства панике на тржишту новца и учвршћивање рејтинга владајуће коалиције.

Испитаници које бисмо могли назвати декласираним углавном су изјављивали да ће бити горе. Код радикала песимисти чине апсолутну већину од 80 одсто, а у значајном броју их има међу гласачима ДСС-а и СНС-а, и, занимљиво, код гласача владајућег ЈС-а Д. М. Палме.

Стање у Србији у децембарско-јануарском истраживању НСПМ-а анкетирани оцењују ниском оценом 1,87, на скали 1-5 (37,9 одсто испитаника даје јединицу, а 46 одсто двојку). Сопственом материјалном стању јединицу даје 22 одсто испитаника.

НЕЗАПОСЛЕН? ЈА: На питање да ли познају неког ко је у претходној години остао без посла, 35 одсто испитаника наводи неког из окружења, 25 одсто неког блиског, а 8,6 одсто наводи – себе. Из тог последњег одговора произилази да је у Србији изгубило посао око 450.000 људи, што у поређењу с тешко утврдивим емпиријским податком о стварном броју отпуштених с посла указује на то да испитаници у својим одговорима знатно драматизују стање, или да говоре о свом горком искуству у периоду дужем од једне године. У 2011. је према проценама Савеза самосталних синдиката посао изгубило

између 100.000 и 150.000 људи. Свакако, томе треба додати и број оних који су изгубили посао у сивој зони, што нико не региструје. У претходне три године посао је изгубило око 200.000 људи. Истраживачи кажу да та драматизација ипак није без основе и на свој начин говори о повећаној критичности и раширеној егзистенцијалној стрепњи.

Да не успева да задовољи потребе властитог домаћинства у храни изјављује 24,9 одсто испитаника, у грејању 17,8, у становању 13,20, у образовању 13, у здравству десет одсто.

У том контексту питање за 64.000 долара гласи: како ће се смањење оптимизма, повећање разочарања, пораст социјалног незадовољства и замор због продужених спорова о великим темама одразити на изборима и коју врсту енергије ће ослободити. Хоће ли разочарање пробудити у људима реалистичко суочавање с кризним стањем или појачати бес?

Не би у том контексту требало сметнути с ума да је у последњих неколико година у Европи и у још неколико развијених земаља (видети текст "Владе на гиљотини", "Време", бр. 1102) вихор бирачког незадовољства током економске и дужничке кризе и закулисних битака центара финансијске и политичке моћи одувао са сцене двадесет влада, а да су у седлу остале само три...

ГЛАВНА БИТКА СНС–ДС: Последња сондажа НСПМ-а указује на то да се у политичком миљеу Србије одржава статус кво, уз могућа изненађења: 46 одсто испитаника није хтело да одговори на питање да ли ће изаћи на изборе, а од оних који на то питање одговарају, 69 одсто њих каже да ће изаћи, 12 одсто каже да неће, а 17 одсто да не зна.

Међу онима коју су изборно опредељени, главни изборни такмаци су СНС са 28,9 одсто и ДС са 25 одсто анкетарских гласова (види табелу).

Око те две партије се концентрише више од половине бирачког тела. У истраживању из новембра 2011. однос СНС–ДС је био 29:24, дакле, остао је мање-више исти. У последњих пет сондажа НСПМ од јуна 2011. до јануара 2012. број оних који су се декларисали за СНС је варирао између 28,5 (јун 2011) и 32,2 одсто (август).

Број гласача ДС-а између 24,1 (новембар) и 30 (август 2011). Изгледа да се на старту окупљају две бирачке војске сличне величине: као најомиљенијег политичара (тврди гласачи?) Томислава Николића заокружује 18,8 одсто анкетираних, а Бориса Тадића 18,2.

Са оваквим резултатом, уз задржавање садашње коалиције, ДС ће вероватно имати шансу поново формира владу, пошто би СНС која има мањи коалициони маневарски простор морала да оствари већу разлику од садашње да би изборила више од Пирове победе.

У случају да се избори буду решавали кроз дилему "Тома или Борис", на потенцијалну предност ДС-а указује одговор на питање: "Ако би се у другом кругу председничких избора нашли следећи кандидати, како бисте се определили? Резултат: Борис Тадић (40,9), Томислав Николић (33,4). Не зна 26,7 одсто."

У прошлом периоду Дачићев СПС је бележио константан постепен раст – са 6,4 на 11,2. Међутим, изгледа да је тај СПС-ов раст остварен на рачун коалиционих партнера ПУПС-а и ЈС-а...

ИМА ЛИ МЕСТА ЗА НОВУ ПАРТИЈУ: Једна школа мишљења међу истраживачима јавног мњења сматра да исфорсирано симулирање изборне ситуације у анкетама може да превари, јер је одраније познато да петина бирача изборну одлуку доноси у последња 24 сата, или на самом бирачком месту, а да се у анкетама од испитаника тражи да "гласају" у тренутку када се не зна тачно ни ко ће изаћи на изборе, ни ко ће с ким бити у коалицији – којих ће сигурно бити с обзиром на то да се по овој сондажи око 15 одсто гласова расипа на партије испод цензуса (види табелу). Стога се такве сондаже могу читати само једна од индикација о могућем изборном опредељењу.

У истраживању НСПМ-а се појављују два податка иза којих вреба изненађење: податак да је партијски опредељено 54 одсто бирачког тела, с друге стране, да и ту опредељеност замагљује податак да 49,9 одсто испитаника изјављује да постоји простор за нову политичку партију.

Занимљиво је да је то прижељкивање нове партије уочљивије код гласача опозиционих партија – тако говори 62,9 одсто гласача Шешељевог СРС-а, 65 одсто Коштуничиног ДСС-а, 75 одсто гласача ПУПС-а, 55 одсто гласача СПС-а и 55 одсто гласача Чанковог ЛСВ-а. За нову парију нема простора, каже 44 одсто гласача ДС-а, 34 одсто гласача СНС-а, 47 одсто гласача ЛДП-а...

У Србији прилике су так'е: љуте се на владу, а грде опозицију.

О сепаратизму

Да ли у Србији постоји реална опасност од сепаратизма (даљег цепања Србије)?

Одговор "да" даје 61 одсто испитаника (76,5 одсто гласача СНС-а Томислава Николића, 94 одсто гласача СРС-а В. Шешеља, 90,7 одсто гласача ДСС-а Војислава Коштунице, 73,9 гласача СПС-а, 62,5 ПУПС-а, 80 одсто ЈС-а Д.М. Палме, и занимљиво, 65,2 одсто гласача регионалистичког УРС-а – Г17... Вукадиновић одговор налази у чињеници да у УРС-у Г17 улази у низ коалиција с локалним лидерима који са Г17 плус не деле европске вредности.

Да Србији даље цепање не прети одговара 21,4 одсто испитаника (58,3 одсто гласача ЛДП-а Ч. Јовановића, 44,4 одсто ЛСВ Ненада Чанка). Нема став 17,6 одсто.

О пријатељским и непријатељским земљама

У истраживању у новембру 2011. на питање "Коју земљу сматрате претежно пријатељском, а коју претежно непријатељском?", Русију је као пријатељску наводило 83 одсто, Кину 82,7, Грчку 86,9, Македонију 70,8. Најтешње везе с Русијом одобрава 62,8 одсто, томе се противи 19 одсто. Нема став 18,2 одсто. Вукадиновић налази податак да су, са изузетком ЛДП-а, русофили бројни међу гласачима свих партија, додуше у различитом степену: код СНС-а они чине 87 одсто бирача, код СРС-а 83, код ДСС-а 79, код ДС-а 56 одсто.

У непријатељске земље анкетирани грађани убрајају НАТО (69,4 одсто одговора), САД (65,3), Велику Британију (60,2), Хрватску (68,2), Немачку (53,8). "Германофила" је, по тој анкети, 19,8 одсто.

Највећа подељеност јавног мњења је код Црне Горе, коју 46,3 одсто испитаника сматра претежно пријатељском, а 31 одсто непријатељском, и код Француске коју 44,1 одсто испитаника заокружује као претежно непријатељску, а 31,9 као претежно пријатељску. Очигледно је да се у том оцењивању мешају стара и нова историјска сећања и актуелне политичке прилике. Занимљиво је да се често код истих испитаника мешају оцене о пожељности приступа Европској унији и оцена њених важних чланица као непријатељских, по логици: "Ако не можеш да их победиш, придружи им се."

НАТО – не

Против уласка Србије у НАТО је 74,8 одсто испитаника, за улазак 12,7, нема став 12,5. Присталице уласка у НАТО чини 72,2 одсто гласача ЛДП-а, а 26 одсто гласача ДС-а.

За и против ЕУ

На питање "Да ли подржавате улазак Србије у ЕУ?", одговор "да" даје 46,5 одсто испитаника, одговор "не" 37,9 одсто. Нема став 15,5 одсто испитаника. За улазак у ЕУ је 91,7 гласача ЛДП-а, 82,5 одсто гласача ДС-а, 69 одсто УРС-а (Г17), 66,7 одсто ЛСВ-а, 52,2 одсто гласача СПС-а.

Против је 85 одсто гласача Шешељевог СРС-а, 60,5 одсто Коштуничиног ДСС-а, 56,2 одсто гласача Николићевог СНС-а, по 50 одсто гласача Кркобабићевог ПУПС-а и Палминог ЈС-а.

У тој групи одговора најзанимљивија је разлика између броја евроскептика – радикала и напредњака – који су доскора били у једној партијској групацији. Николић није своје

бирачко тело сасвим превео у европске воде, значајан број његових гласача је против уласка у ЕУ за коју се он декларисао. Нису рађена дубља истраживања која би показала да ли ти евроскептични гласачи новог европејца не верују да он то стварно мисли, нису сигурни шта сами да о томе мисле или просто не верују да је то сада актуелно. Једно је извесно, Николић је претварањем радикала у напредњаке, што је у политичкој историји Србије једно од чуда, у релативно кратком периоду размекшао антиевропски гард некада тврде радикалске антиевропске групације која је пошла за њим.

У истраживању НСПМ-а из новембра 2011. однос оних који подржавају и оних који оспоравају улазак Србије у ЕУ је био 49:37, а серија сондажа од 2007. наопако показује да евроентузијазам константно опада. Вероватно се на тај тренд опадања одражава замор због условљавања, одлагања кандидатуре, начелних временски недефинисана обећања и охрабривања, које лист "Дагенс нихетер" назива "ширењем илузија о проширењу".

У новембарском истраживању 2011. с тврдњом "Захтеве и услове ЕУ треба испуњавати у потпуности, јер Србија нема другу алтернативу сем уласка у ЕУ", у потпуности се слагало само 10,5 одсто, делимично се слагало 20,5 одсто, делимично се није слагало 19,6, а уопште се није слагало 35,3 одсто испитаника.

На питање "Ко је најодговорнији за то што Србија није добила статус кандидата за ЕУ?", НСПМ добија овакав одговор: Влада Србије (29,2 одсто одговора), Немачка (25,7), ЕУ (25,6), Срби са севера Косова (2,4), нема став 17,1 одсто испитаника.

Референдум Срба на северу Косова

Уколико би услов за кандидатуру за ЕУ било прекидање подршке Србима на северу Косова, да ли мислите да би тај услов требало прихватити? "Не", одговара 72,3 одсто, "да" каже 12,10 одсто, нема став 15,6 одсто испитаника.